

NIEWIDOMY (251) ai

W pisowni łącznej (227), w rozłącznej (24).

e jasne; -ó- (7), -o- (6); -o- *Mącz* (2), *KochJez*, *KochBr*; -ó- : -o- *OrzQuin* (2:1), *BiałKat* (5:1).

sg m N niewidomy (30). ◇ G niewidomégo (10); -égo (2), -(e)go (8). ◇ D niewidóm(e)mu (5); -ému (1), -(e)mu (4). ◇ A niewidomy (4), niewidómeo (4); -ego (3), -(e)go (1). ◇ I niewidómym (20), niewidómem (3); -ym : -em *MurzNT* (1:3). ◇ L niewidómym (7). ◇ V niewidomy (3). ◇ f N niewidómã (8). ◇ G niewidóměj (23); -ěj (5), -(e)j (18). ◇ D niewidóm(e)j (2). ◇ A niewidómã (9). ◇ L niewidóm(e)j (3). ◇ n N niewidómé (8); -é (2), -(e) (6), ◇ G niewidómégo (6); -égo (1), -(e)go (5). ◇ D niewidóm(e)mu (2). ◇ A niewidóm(e) (10). ◇ I niewidómym (2). ◇ L niewidómym (1). ◇ pl N m pers niewidómi (6). subst niewidómé (22); -é (1), -(e) (21). ◇ G niewidómym (34). ◇ D niewidómym (4), niewidóm(e)m (1) *RejPs*. ◇ A m pers niewidóm(e) (2). subst niewidómé (14); -é (1), -(e) (13). ◇ I m niewidóm(e)mi (5). f niewidómymi (1). n niewidóm(e)mi (1). ◇ L niewidómym (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Nieuchwytny wzrokiem; niewidzialny; invisibilis Vulg, Mącz, PolAnt, Cn; invisus Vulg, Cn; incorporeus Mącz* (229) : y pytali go przecz by też z łobą łkarbow nie nabrał iako ony, odpowiedział, wżitkie łwe dobre rzeczy s łobą nołżę, nołił ie łfcie w pierłiach łwoich nie widome. *BielŻyw* 15; Ze grzechy bywaią łgladzony Ziego Łalki niewidomey. *RejKup* Nv; Przydz niewidomy połwięćićielu włzechmogący wietzny Boże/ y przeżegnay tę offiárę imieniu twemu nágotowanã. *KrowObr* 170; Gdyż y widome rzeczy s czałem nam wzrok myłã/ Nie dziw iż niewidome drugdy nas náchylã. *RejWiz* 112, 115, 118; áléc ia pożywam pokármu niewidome^{go}/ y napoiu ktory od ludzi widzian być nie może. *Leop Tob* 12/19; Mądrość zátáiana á łkarb niewidomy/ y co źá pożytek w obu? *Leop Eccli* 20/32, *Eccli* 41/17, *Hebr* 11/1; *Incorporeus Niewidomy* / pod łmiśl nieprzypádáyący. *Mącz* 66b; *Invisibilis, Niewidomy* / co nie może być widziano. *Mącz* 494c, 363c [2 r.]; *SienLek* 28; *RejAp* 118, 159, 185v; słudzy wiátrowie iã [łódz] wodzã/ nie widomi przy niey chodzã. *HistRzym* 24, 24; ále ten Pan niewidómym krolełstwem/ á niewidómymi dobrodzyeyłtwy opátruie wierne łwoie *RejPos* 82v, A4, A4v; bo iełt niewidómégo Pánã Bogã wyobrażeniem. *BiałKat* b2v, b2v [2 r.]; *GrzegŚm* 14; Ieden też iełt Kościołã tego łprawcã y rządzcã: Niewidomy Pan Chrifus/ ktorego Óciec wieczny dał głowã nád wżyłtkim Kościołem *KuczBKat* 75; *RejZwierc* 173v, 197, 197v, 200v; *WujJud* 139 marg, Mm4, Mm5; A czemułz go Apołtoł Páweł názywa obrãzem Bogã niewidomego [errata zmienia: niewidziãnego] *CzechRozm* 37; *SkarJedn* 13, d6v; A niewidómé łumnięnia łzczypánié Budziło we mnie iáwné narzekánié. *KochPs* 44; Gniéw páńłki ná nie przyłzedł/ przyłzłó vdręczenié/ Y ciężkié nie widomych łzátánów trapienié. *KochPs* 117; Ná niebie nie iedno niebo/ ále wiele ich tám nam ielzche niewidomych/ okrom tego ná ktore pátrzem/ vczynił *SkarŻyw* 258; Pátrzył ten iáko mowi Apołtoł/ ná rzeczy niewidome/ iáko ná ty ktore okiem widziãł *SkarŻyw* 478, 21, 260, 301 [3 r.], 456; *KochJez* A3v; *KochEpit* A2v; *GórnRozm* H3; BOże/ ktorys iełt páłterzem y rządzcã (niewidómym) wżyłtkich wiernych/ rácz miłóściwie weyźrzcé ná łługę twego *LatHar* 625, 89, 380; *WujNT* 443; Iáko dułze náłze niewidome łã/ tãk też niewidomy y duchowny pokarm máiã. *SkarKaz* 159b; Niewidomy pokarm/ ma też odmianę niewidómã. *SkarKaz* 159b marg; A choćiãz łã rzeczy niewidome y prędko łię drugdy ná łercu ludzkim sftáią; iednãk dżiwow y wielkich łpraw Bożkich

łą pełne (*marg*) VÍpráwiedliwienie grzeźznego cudowna rzecz. (-) *SkarKaz* 347a; teraz dał nam w Duchu niewidome przez chrzeźt fwoy odrodzenie *SkarKaz* 488b, 206a, 207a, 487b, Oooo3a; Zyczy łobie Gygełá onego pierścienia: Zeby łam nie widomy/ wźytkich widział z ćienia. *KlonWor* 2.

niewidomy od kogo (1): [*ciało Chrystusowe*] niewidomé dwa kroć od Zydów było *BiałKat* 328v.

niewidomy w czym (1): y niewidomy w Bołtwie/ łtał fię w cieie widomym/ y z ludzmi iako práwy człowiek towarzýłkie przemiefzkał. *SkarŻyw* 1.

W połączeniach szeregowych (9): bog nye ogarnyony nyeuydomy any dotykany łtąpycz myał wzyuoth yey *PatKaz II* 43v; A Krolowi wiekow niełmiertelnemu/ niewidomemu łámemu Bogu cześć y chwałá ná wieki wiekow. *Leop* 1.*Tim* 1/17; *BibRadz* 1.*Tim* 1/17; *GrzegŚm* 67; *WujJud* 70; która [*nadzieja nasza*] fię opiera o rzeczy niewidome/ duchowne y nápotym przyłzłe *CzechRozm* 264v, 263v; Mátká fię iego Duchem Świętyem nápełnia/ y iáko prorokini rzeczy niewidome widzi/ táiemne poznawa/ y przyłzłe przepowiada. *SkarKaz* 576a, 82a.

W przeciwstawieniach: »widomy (68), (po)zwierzchni (5), cielesny (2), dotkniony, prawdziwy, świecki, którego widzimy, żywiący ... niewidomy« (80): Cemu z człowieka para wychodzi widoma gdyż tam wchodzi wiatr nie widomy. *GlabGad* C7v; Atak chrzeźt fwięty / iefłci znak widomy/ niewidomei łalki bożej *SeklWyzn* d3v; *SeklKat* T4, T4v, V3; *KrowObr* 46, 47, 47v; Wiárą rozumiemy że łpráwione łą wieki łłowem Bożym: áby fię z rzeczy niewidomych łtały widome [*ut ex invisibilibus visibilia fierent*]. *Leop Hebr* 11/3; *BibRadz* I 298d *marg*, 2.*Cor* 4/18 [2 r.]; Oto czárćie będziefz podeptan/ bo łłowo niewidome będzeye dotkniono. *BielKron* 132v; *OrzQuin* N2v, T3v, T4; mowią/ że Syn Boży tylko łam był widomy/ á Ociec niewidomy *SarnUzn* G7v; *RejAp* 161v; iż troiáka piękność iefł ná łwiece/ á wźytká z dobroći Bołkiey płynie: iedná rzeczy widomych/ którą oczymá wznawamy: á dwie niewidomych/ s ktorých iedney wźymá/ á drugiey myłłá dochodzimy. *GórnDworz* L1, M6v, Bb7v, Mm5v; iż on Krolem był nie tego widomego krolełtwá łwiáthá tego/ ále takim krolem/ iż nie widome á żadnym rozumem nie pośćignione ząwždy były dziwne łpráwy iego. *RejPos* 316v, 16v, 87v, 88v, 90, 326; *RejPosWiecz*² 95v; Tákże my też o tym łákrámencie wieczerezy Páńłkiey mamy rozumieć/ iż ciálu bywa pokarm dawan widomy/ á dułzá pośilenie bierze wiárą przez łłowo Boże nie widome/ zá łpráwą Duchá s. *RejPosWiecz*³ 97v, 99; *BiałKat* 36, 216, 263v, 338v; *GrzegŚm* 20; *RejZwierc* 1v, 94, 196v, 197 [2 r.], 197v [2 r.], 198, 199v; *WujJud* 70, 160, 160v, 206v, 256v; *BudNT Hebr* 11/8[3]; iż my ktorzy wierzymy łłowu BOżemu y dla niego co ćierpiemy/ czynimy to z nádziei/ nie ogládaíac fię ná te rzeczy ktorebyłmy widzieli/ ále ná niewidome *CzechRozm* 263v, 263v [2 r.], 264; Chryłtus iáko Princypał niewidomy/ á Piotr iáko łprawcá widomy. *SkarJedn* 73, A7v, 12, 14, 42, 44 (13); *SkarŻyw* A4, 1, 15, 92, 301, 374; *KochBr* 150; *ReszList* 146; iż te łłowá rozumieią fię włáłnie o krzćie łwiętyem/ który zložony iefł z widomego elementu wody/ á z niewidomey mocy Duchá S. *WujNT* 313; ále ludzie poczęli Bogá znáć od widomego człowieczeńłtwá: á po nim do niewidomego bołtwá przywodzili fię. *SkarKaz* 487b, 243b, 487a.

W porównaniach (3): Bo gdy będziefz raczył nieynáczey iedno iáko ćieñ mogę zniknáć zręku ich/ albo iako iáka mucha wylećieć niewidomy zewłłytkich możnołci ich *RejPs* 164; Piłmá łwiętego wyłład bierząc od łtárłzych łwoich/ y łzukáią wnim duchownego rozumienia y táiemnic ząkrytych,

ták trzymáiąc iłz literá y zwierzchne písmo iest iáko ciáło: á zatáione iego roznmienie iest iáko dułzá niewidoma. *SkarŻyw* 363; *SkarKaz* 160a.

W charakterystycznych połączeniach: niewidoma(-y, -e, -i) bitwa, Bostwo (3), Ciało (Pańskie, obecność Ciała) (8), człowiek (ludzie) (3), dary, dobra (2), dobrodziejstwa (4), dusza (5), głowa [Kościoła] (2), Kościół (4), krolestwo (boże) (3), kształt, łaska (boża, Ducha św.) (16), odmiana, odrodzenie, ogień, ołtarz, Pan i sprawca, (Pan) Bog (10), (Pan, Pasterz) (Jezus) Chrystus (5), pasterz (i rządzca) (2), pociecha, pokarm (3), pryncypał, raj, rzeczy (39), skarb (2), Słowo (boże) (4), sprawy (2), stroż (= Anioł Stroż), stworzenie, szatan, wiatr, wizerunek światła, władza; ziemie.

Zwroty: »być, stać się niewidomy(m)« [szyk zmienny] (4:1): *SarnUzn* 67v; Iáko fie Pan okázował/ chocyy był niewidomy. *RejPos* 294 marg; Z ktorey przyczyny bywa kościół Boży názwan niewidzialnym/ nie iżby ludzie niewidomi być mieli/ z ktorych kościół bywa zbieran *WujJudConf* 138v; *BudNT przedm* cv; Bo nie doświadczoná rzecz iest/ áby Pan Chryftus potym/ gdy fię nam ítał niewidomym/ wiáry kogo/ bez widomego kápłaná y połfáncá fwe⁸⁰ vczyć miał. *SkarJedn* 44.

»zniknąć niewidomy« = *zniknąć niespostrzeżenie, w sposób niezauważalny* (1): Zniknąłem niewidomy gdy przyfłzá potrzebá/ Choćiam hoynie wżywał Krolewskiego chlebá. *Prot* A3v.

Wyrażenia: »duch (a. Duch św.) niewidomy« [szyk 4:1] (5): przy iego [Chrystusa] śmierci [...] y wiele dziwow będzie/ duchowie niewidomi będą drzeć/ á piekło będzie złupiono *BielKron* 19; *RejAp* 175; á Duch święty niewidomy podawa ono niewidome ciáło Páńskie ktore fiedzi ná práwicy Bogá Oyczá niebieskiego wierney á niewidomey dułzy oney *RejZwierc* 197v, 197v; *SkarKaz* 206a.

»istności niewidome« (3): Istności niewidome iáko mocz máią. *RejWiz* 112v marg, 112v, Cc6.

»jad niewidomy« (1): Y páná w rękú pełná czáfzá ftoi Przykrégo mółzczu: tym złé ludzi poi/ Leiąc im drożdże/ y iad niewidomy W gardziel łakomy. *KochPs* 112.

»materija niewidoma« (1): Boć niebyłá ták niemożná wfłechmocná ręká twoiá/ ktora ítworzyłá okrąg ziemie z máteryy niewidomey [*ex materia invisá*] *Leop Sap* 11/18.

»niewidoma obliczność [czyja]« (2): mamy obaczác/ niewidomá obliczność Páná fwego/ przy káżdey íprawie świętey iego/ ták iáko ten Prorok święty powieda: Iż thuż iest miedzy wámi/ chocyy go nie widzicie *RejPos* 14v, 200v.

»niewidomym obyczajem« [szyk 6:4] (10): Yeft známi: Ale duchownym/ á nyewidomym obyczáyem. *KromRozm III* M2; *RejPosWiecz*³ [97]; *BiałKat* 330v, 343v; Acz nie iest ná ziemi ciełnym onym á widomym obyczáiem/ [...] ále obyczáiem dziwnym/ niedoścígłym/ á niewidomym. *WujJud* 70, 180, 231v, 251v; *KarnNap* B; *WujNT* 766.

»ofiara niewidoma« (1): którý Ofiáry niewidoméy/ znák tá Ofiárá widoma y vftáwiczna iest *OrzQuin* N2v.

»przed tym niewidomy« (1): A nie dofyc ná tym ábyś fie tám iechał dziwowác wyftáwionym páłacom/ álbo przed tym niewidomym kftátom/ ále fie przypátruy ludziom y ich kftátom á obyczáiom/ [...] s ktorychbyś miał fłufzne przykłády brác *RejZwierc* 23v.

»przypadki niewidome« [szyk 1:1] (2): *RejWiz* Cc8v; Gdyż cie człowiek czáfem od widomych przypadkow rátowác może/ ále od niewidomych á od przypáđłych żaden iny iedno Bog twoy á Pan twoy. *RejZwierc* 199v.

Szeregi: »duchowny, (i, a) niewidomy« [szyk 6:3] (9): *KromRozm II i*; *KromRozm III M2*; *RejAp* 188; zá íprávą Duchá s. przez wiárę/ duchwnym [!] á niewidomym obyczáiem/ złączamy íe s pánem Kriřtufem/ á on z námi. *RejPosWiecz*³ [97]; *WujJud* 252v; *SkarŻyw* 301; *ReszList* 146; Iáko duřze nářze niewidome íą/ ták teř niewidomy y duchowny pokarm máią. *SkarKaz* 159b, 82b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»dziwny a niewidomy« [szyk 1:1] (2): A ták dla tego ie był Ian s. wyprávíł/ áby byli przez Duchá s. wzrůfzeni/ á poználi to dziwne á niewidome kroleřtwo Pána tego. *RejPos* 9v; *SkarŻyw* 261. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»niewidomy i sakramentalny« (1): tylko že tu [*Krew Chrystusa*] iuř nie onym widomym y krwáwem obyczáiem/ ále niewidomy^m y Sákrámentálnym pod ósobámi chlebá y winá ofiárowana bywa. *WujJud* 231v.

»tajny (a. tajemny), (a) niewidomy« (2): *RejAp* 161v; A íeřli pogáńřtwu ktore do niego przyřtác y w nim zbáwienie íwe otrzymác niechce/ táyny kořćiół Bořy nie íeřt: dáleko wíęcey Chřeřćiáininowi niewidomym być nie móře. *SkarJedn* 13. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»(tak) widomy i (jako (i)) niewidomy« (34): *BierRaj* 16; také mnie racřy wybawić od wřzythkich íidń nieprzyiácielow mogich/ widomych y niewidomych *TarDuch* D6, D2v, D5v; *WróbŻółt* 06, 004; *RejPs* 27; *SeklWyzn B*; *SeklKat* O2v; *KromRozm II* 04v; *SienLek* 28 [2 r.]; *RejAp* 102v; *RejPos* 150v, 271; á ći trzey íeden Bóg/ który řtworzył niebo y ziemię/ rzeczy widome y niewidómé z niczego *BiałKat* 11, c; Dobrodzieyřtwá widome y niewidome. *RejZwierc* 94 marg, Aaa3v; *WujJud* 25; *BiałKaz* E3v; *CzechRozm* 3v, 37; y słowo ířtotne ktore było ná poczátku v Bogá/ y bez poczátku íeřt y bez końcá/ przez ktore wřzytko íię řtáło widome y niewidome. *SkarJedn* 282; O Troyco řwięta/ rácz mię wyřłuchác y obronić/ [...] y od nieprzyiáćiół widomych y niewidomych. *LatHar* 17, 44, 90, 225, 267, 291; *WujNT* 398, 694; *SkarKaz* 276a, 486a. [*Ponadto w przeciwstawieniach 68 r.*]

»(we)wnętrzný i (a) niewidomy« (2): Ktemu že to wřzyřtko ma co práwy Sákráment mieć ma/ to íeřt pozwirzchne známie włózenia rąk/ y we wnętrzná á niewidomá íářkę *WujJud* 160v; *SkarKaz* 206a.

»zakryty a niewidomy« (1): PAmiętay miřy panie iako było zakryte a niewidome řwięte bořtwo twoie *RejPs* 144v.

»niewidomy a żywiący w Chrystusie« = *zmarły* (1): Gdyć ná przyřłádných żywych pářterzách zeydzie/ do tychře íie áć iuř niewidomych á żywiących w Chryřtufie vćiekay/ ták iáko ná żywe pářtz *SkarŻyw* A4.

2. *Taki, który nie widzi, ślepy, niewidzący; caecus PolAnt, Calep, Cn (17)* : Nieuwierzyli tedy řydowie o nim/ že by niewidomem był a przeiřzál *MurzNT Ioann* 9/18, *Ioann* 9/13; Y dowiedziál íię ířz powinna íego/ wdowá Bártholomea/ iuřz lat dziewiędziefiát máiąca: niewidoma/ y ná nogi włomna/ niemiałá do pořługi řwey nikogóřz pilnego *SkarŻyw* 461; *Calep* 146b.

Wyrażenia: »oko niewidome« (1): Po wzroku Pánie/ po wzroku řtyřkuieř/ Ižeř wřzechmocny/ przeto vřřłuięř/ Byř mi oczyřćił oko niewidome *GrabowSet* N4.

»prawie [= *niemal*] niewidomy« (1): [*ten proch*] Ludziom iuř prawie niewidomym, zprzycřzyny zřlych wilkołci y z řtaróřci/ íeřt barzo pomoczny. *FalZiół* V 90v.

Szereg: »niewidomy i zdradny« (1): Lęcz [!] oná niewidoma y zdrádna Bogini/ Ktora więc złemu dobrze/ złe dobremu czyni. Iákieś ná mię Stoiki ćicho nápráwiáá *Prot* A3v.

a. *W funkcji rzeczownika* (10) : Abowiem ći to iest on pan ktory mći krzywdy niewinnego/ wyzwááiąc go zwięzienia y zinnych wćiřkow dáiąc pokármy łączącem wzroki niewydomem chromem fluffne chodzenie y wielkie ine rořliczne łáiki okázuye nád wiernemi řwemi. *RejPs* 215v; *MurzNT Mar* 8/22, 23, 10/49, 51, *Luc* 7/22 (8); A przeto weszli w ráde; Powiedział te řłowá Chromy niewydomemu: [...] Názyć ty mnie zdrowych nog; ia názyć tóbie Oczu miááto pochodnie *KlonWor* 51.

3. *Ciemny, mroczny, bez światła* (5) : Obscurus et tenebricosus locus, Ciemne niewidome mieyřce. *Mqcz* 446a.

Wyrażenia: »ćmy niewidome« (1): Odřtrychnáeř odemnie krewné/ y znáiomé/ Wřzytkich okryły ćmy niewidomé. *KochPs* 132.

»niewidoma noc« [*szyk* 1:1] (2): A to gdy wřrzyřz řłóńce/ mieřiąć/ gwiazdy ánoć řwiećą/ áno cie řłóńcze ogrzewa/ áno cie mieřiąć w niewidomey nocy prowadzi/ co inřzego czynić mařz/ iedno s tego dáwać czeřć á chwałę Pánu Bogu řwemu. *RejAp* 54; *KochTr* 22.

»niewidoma ziemia« (1): Oto zły człowiek trapi moię duřzę/ A ia w iářkiniách řlepych mieřzkáć muřzę/ Świááa nie znáiąc: rowien vmárłemu Pod niewidomą ziemię włózonemu. *KochPs* 207.

Synonimy: **1.** *skryty, zatajony*; **2.** *řlepy*; **3.** *ciemny, mroczny*.

Cf **NIEWIDNY, NIEWIDOCZNY, NIEWIDZIALNY, WIDOMY**